

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1798/1-VIII/10 09.11.2015. године	
---	--

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој I редовној седници, одржаној дана 09.11.2015. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: АНТИЧКИ КУЛТОВИ НА ТЛУ ЦРНЕ ГОРЕ, кандидата мр Дејана Газиводе и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 21.04.2009. године.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Војислав Јелић
---	--

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр.6/2798 (број захтева)	
9.11.2015. (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Дејана (Бранимир) Газиводу
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Дејан (Бранимир) Газивода
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Антички култови на тлу Црне Горе

Универзитет је дана 29.06.2010. својим актом под бр 612-1401/1-10 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Антички култови на тлу Црне Горе

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Дејана (Бранимир) Газиводу
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 14.05.2015. одлуком факултета под бр 660/1-X/4 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Мирослав Вујовић	ванредни проф	археологија	Филозофски ф.
2.	др Јелена Цвијетић	доцент	исто	Филозофски ф.
3.	др Ивана Поповић	научни саветник	исто	Археолшки институт

Наставно-научно веће факултета прихватило је звештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 9.11.2015.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА <u>Проф. др Војислав Јелић</u>
--	---

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Кандидат мр Дејан Газивода (рођен 07.05.1979. године у Београду) дипломирао је 2004. године на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду на коме је и магистрирао 2008. године са радом тема: Античке комуникације у Црној Гори (ментор: проф. др. Александар Јовановић). Докторске студије уписао је 2008. године на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду. Докторска дисертација мр Дејана Газиводе *Антички култови на тлу Црне Горе* састоји се од 288 страна, од тога 279 страна текста у ужем смислу и 8 страна библиографије са наведених 127 библиографских јединица. Илустративни део рада састоји се од 35 табли са 303 слике.

мр Дејан Газивода рођен је 1979. године у Београду, живи у Подгорици и ради на Цетињу. Дипломирао је 2004. године на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду, на коме је и магистрирао 2008. године на тему „Античке комуникације на тлу Црне Горе“. Уписао је докторске студије године на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду и израдио докторску дисертацију под називом „Антички култови на тлу Црне Горе“. Запослен у Републичком заводу за заштиту споменика културе Црне Горе у периоду од 2005-2011. године на радном месту стручног сарадника за заштиту археолошких споменика културе у Центру за документацију и истраживања. У периоду од 01.10.2011. до 02.08.2013. на месту сарадника директора за Сектор археологије у ЈУ Центар за конзервацију и археологију Црне Горе. Од 02.08.2013. – 24.07.2015. године попостављен је на место в.д. помоћника директора за Сектор археологије у ЈУ Центар за конзервацију и археологију Црне Горе. Од 24.07.2015. године распоређен на радно место археолог-саветник истраживач у Центру за конзервацију и археологију Црне Горе на Цетињу. Руководио је над двадесет четири археолошке кампање у оквиру четрнаест пројеката у Црној Гори, од којих су три пројекта међународна. Дејан Газивода представља Црну Гору као национални координатор за Црну Гору у Савету Европе у оквиру програма HERIIN од 2005. године. Од 2010. године члан је Одбора за археологију ЦАНУ. Обавио је педесет седам стручних надзора над археолошким истраживањима у Црној Гори. Учесник семинара Archeosites projects – Interreg ШИВ у Кампобасу 2005. године и GID-EMAN напредног курса за Медитеранску археологију у Риму 2012. године. Учествовао или председавао већим бројем комисија у области заштите културног наслеђа. Завршио комплетну обуку за подводног археолога и учествовао у једном пројекту из ове области.

Кандидат мр Дејан Газивода објавио је тринаест стручних радова:

- Dejan Gazivoda, Zaštitna arheološka istraživanja lokaliteta u zaseoku Preleviči selo Ubli, Opština Podgorica, *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, V knjiga, Cetinje 2009. godina, 261-263.
- Dejan Gazivoda, Nekropola u Momišićima, *Glasnik Odjeljenja društvenih nauka CANU* knjiga 20. Podgorica 2010. godina, 453-462.
- Dejan Gazivoda, Zaštitna arheološka istraživanja na "lokalitetu Stara Avala", *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, VI knjiga, Cetinje 2010. godina, 175-184.
- Dejan Gazivoda, Arheološki lokaliteti na području rijeke Tare, *Glasnik Zavičajnog muzeja u Pljevljima* knjiga 7, Pljevlja 2010. godina, 143-166.
- Dejan Gazivoda, Zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu Sustaš u Baru, *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, VII knjiga, Cetinje 2011. godina, 153-167.
- Dejan Gazivoda, Pregled arheoloških istraživanja u Crnoj Gori u periodu od 2005. do 2011. godine, *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, VII knjiga, Cetinje 2011. godina, 203-219.
- Dejan Gazivoda, Ostaci crkve u bloku 25 na Svetom Stefanu, *Glasnik Odjeljenja društvenih nauka CANU* knjiga 21, Podgorica 2012. godina, 339-361.
- Dejan Gazivoda, Arheološka istraživanja utvrđenja Besac u Virpazaru, opština Bar, *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, VIII knjiga, Cetinje 2012. godina, 135-144.
- Dejan Gazivoda, Projekti u oblasti arheologije Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore u periodu 2011-2014. godine, *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, X knjiga, Cetinje 2014. godina, 123-138.
- Dejan Gazivoda, Mark Vander Linden, Dušan Mihailović, Sondažna arheološka istraživanja Vezačke pećine u Rvašima i Seocke pećine na Prevlaci, opština Cetinje, *Glasnik Narodnog muzeja Crne Gore* nova serija, X knjiga, Cetinje 2014. godina, 139-143.
- Marc Vander Linden, Gary Marriner, David Orton, Anne de Vareilles, Kevan Edinborough, Gligor Daković, Nikola Borovinić, Dejan Gazivoda and Dušan Mihailović, Preliminary report on the excavations in Seocka pećina, Montenegro (September 2013) in: *Palaeolithic and Mesolithic Research in the Central Balkans* (ed. by Dušan Mihailović), Belgrade 2014, 153-158.

- Dejan Gazivoda, Podvodna arheologija u Crnoj Gori, *Glasnik Odjeljenja humanističkih nauka CANU* knjiga 2, Podgorica 2015, 163-178.
- Marc Vander Linden, Gary Marriner, David Orton, Anne de Vareilles, Dejan Gazivoda and Dušan Mihailović, Seocka pećina: an early Mesolithic site in south-eastern Montenegro, *Mesolithic miscellany* volume 23: number 2, 2015. 49-54.

2. Предмет и циљ дисертације:

Као предмет истраживања мр Дејана Газиводе издвојено је проучавање античких култова и њихове манифестације кроз покретне и непокретне археолошке налазе на тлу Црне Горе од старијег гвозденог доба до краја антике. Намера кандидата је да се по први пут у једном раду систематски проучи и каталошки представи целокупни фонд разноликог археолошког материјала (култна пластика и архитектура, вотивни и надгробни споменици, нумизматички налази, гробни прилози...и сл.) који одражава развој античких култова на територији данашње Републике Црне Горе.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

- Развој античких култова на тлу данашње Црне Горе директно је повезано са историјским и културним чиниоцима ширења медитеранских цивилизација од источне обале Јадранског мора према унутрашњости;
- Заступљеност аутохтоних култова на разматраној територији постепено опада са процесом романизације и ширења званичних државних култова Рима као и оних усвојених у време римске доминације;
- Најинтензивнија зона ширење римских култова на тлу Црне Горе је приморска област као и околина већих античких градских центара у унутрашњости (Доклеа, Муниципиум С) са трасама главних комуникација;
- традиционални култови аутохтоног становништва дуже опстају у руралној унутрашњости провинцијске области Далмације где се постепено стапају са култом компатибилних римских божанстава.

4. Кратак опис садржаја дисертације

1. Увод (стр. 1-26). У почетном поглављу кандидат упућује на предмет и циљ рада са посебним освртом на методолошки приступ истраживања античких култова на назначеној територији. Овде је потом скренута пажња на географске и хронолошке оквира рада. Као просторне међе дисертације узете су данашње границе Републике Црне Горе а као хронолошке период од старијег гвозденог доба (VIII век п.н.е.) до краја антике (V век н.е.). У наставку је изложен историјат истраживања ове теме и најважније радове посвећене развоју античких култова у Црној гори. У посебним подпоглављима представљен је у најбитнијим цртама историјски развој територије Црне Горе у предримско доба (старије гвоздено доба, класични и хеленистички период) и у време римске доминације.

2. Антички култови у Црној Гори (стр. 27-268). У овом, најобимнијем делу рада *Антички култови на тлу Црне Горе* колега Д. Газивода сагледава развој античког култа кроз три фазе којој су посвећена посебна поглавља:

- Култови архајског периода Илирски култови, палеобалкански коњаник, Цртежи у Липицама

Загробном култу у старије гвоздено доба

- Култови класичног и хеленистичког периода изложени су у абecedном прегледу божанстава (Амор, Артемида, Атина, Дионис и Херакле) чије је поштовање потврђено било вотивним споменицима или карактеристичним приказима на предметима употребног или култног карактера. Посебну пажњу Д. Газивода обраћа на култ змије иначе веома распрострањен код Илира али и других аутохтоних народа Балканског полуострва а који је манифестован бројним предметима апотропејског и украсног карактера (фибуле, наруквице са крајевима моделованим у облику змијских глава) откривених махом у виду гробног инвентара на некрополама (Будва, Момишићи, Гостиљ). Посебно се издваја спирал наруквица са

Загробном култу класичног и хеленистичког периода посвећена је, опет, посебна пажња освртом на најважније некрополе (Глоговик, Будва, Момишићи, Гостиљ). Сахрана под тумулима откривеним у околини Херцег Новог (Глоговик, Врбања) указује на трагове биритуалног сахрањивања на истом месту (инхумација - инцинерација). Скелетна сахрана, коју Д.Газивода издваја као доминантну, вршена је у цистама од већих камених плоча (Врбања, Момишићи, Ђевојачке греде) док је код кремације спаљивање

3. Култови кроз симболичко значење (стр. 269-274) У завршном поглављу кандидат је резимирао резултате својих истраживања са посебним освртом на значај култа у антици и процес постепене транзиције од паганских култова ка прихватању хришћанства. Табеларно је изложен археолошки фонд налаза ликовних или епиграфских култних споменика са израженом популарношћу аутохтоног илирског култа змије у предримском периоду али и јасном доминацијом посвета Јупитеру као врховном римском божанству. Након њега, по учесталости следе посвете Либеру, Дионису, Хераклу, Хермесу и Силвану

а уочена је и уједначена заступљеност у јужном, централном и северном делу Црне Горе. О лојалности и поштовању царског култа, који је посебно био утемељен у провинцијама, сведочеи тринаест посвета и један портрет. У погледу античког загробног култа на тлу Црне Горе мр Дејан Газивода запажа преплитање домицилних и страних култних елемената. Када је реч о надгробним обележјима, као једној манифестацији овог култа у римског доба, најбројније су стеле, након чега следе титули и ципуси, док се саркофази, надгробне коцке и урне са натписом јављају ређе. Доминира посвета боговима Манима (Diis Manibus). Континуитет старијих обичаја који су нарочито укореењени у погребном култу и ритуалима, кандидат сагледава у појави сахрана под тумулима на југоисточној некрополи Дукље и купастих ципуса.

Литература

Табле

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертација мр Дејана Газиводе представља рад у коме су по први пут на једном месту сучељени резултати досадашњих истраживања појаве, ширеења и значаја античких култова у у периоду римске доминације на територији Црне Горе. Комбинованим проучавањем историографске и епиграфске грађе те постојећим резултатима археолошких истраживања, кандидат је учинио конкретнији покушај потпунијег сагледавања античких култова у широком хронолошком распону од старијег гвозденог доба (VIII век. п.н.е.) до краја римског периода (V век н. е.). Пратећи уплив античких култова у свет илирских староседелача истичнојадранског приобаља и залеђа од архајске епохе мр. Дејан Газивода уочава релативно брзо прихватање култова грчких божанстава попут Атене, Аполон, Артемиде, Диониса и Херакла, свакако под утицајем хеленофоних досељеника и њихове материјалне културе. Судећи према испитаном археолошком фонду, ширеење ових култова током класичне и хеленистичке епохе наставља се од југа према северу данашње територије Црне Горе чиме кандидат потврђује једну од својих почетних хипотеза о значају поморских веза у овом процесу. Успостављањем римске власти и формирањем провинције Далмације, како истиче мр. Дејан Газивода, започета је интензивна романизација ових области која се јасно огледа и у ширеењу нових и у преобликовању старих религијских модела. Процес асимилације римских и источњачких култова у свет веровања и обичаја покороеног и досељеног становништва југоисточне Далмације кандидат разматра као сложени и најмање двосмерни процес прожимања аутохтоног и „страног“ што као крајњи производ има не преовладавање римског већ, напротив, његово стварање. Коначно, колега мр Дејан Газивода учинио је корак даље понуђеним новим и потпунијим читањима натписа са појединих вотивних и надгробних споменика са територије римске провинције Далмације приложивши тиме значајан обол на пољу допуне епиграфских проучавања у Црној Гори а посебно када се ради о фунерарном култу.

6. Закључак:

Дисертацију *Антички култови на тлу Црне Горе*, одликује солидан методолошки приступ и добро промишљен концепт рада уз коришћење релевантне и обимне научне литературе. У изради докторске тезе кандидат се придржавао раније дефинисаног истраживачког плана чиме је у највећој мери одговорио на постављене захтеве. Антички култови у целини постојећег археолошког фонда Републике Црне Горе нису до сада разматрани у форми посебне научне синтезе што додатно поткрепљује чињеницу да је рад Дејана Газиводе оригинално научно дело са посебним значајем за будућа истраживања ове теме. Имајући све наведено у виду износимо пред Наставно-научно веће Филозофског факултета позитивну оцену рада *Антички култови на тлу Црне Гор* *ei* сматрамо да кандидат мр Дејан Газиводе може приступити његовој јавној одбрани.

У Београду 01.10.2015

доц. др Мирослав Вујовић (ментор)

др Ивана Поповић, научни саветник

доц. др Јелена Цвијетић